

MASALLARIN ÇOCUK GELİŞİMİNE ETKİLERİNİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Investigating Effects of Tales on Children's Development Through the Views of Teachers

Yrd. Doç. Dr. Mustafa ŞAHİN*

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, anasınıfı öğretmenlerinin masalların çocukların gelişimleri üzerindeki etkileri ile ilgili görüşlerinin incelenmesidir. Araştırma, 2008-2009 eğitim ve öğretim yılının ikinci yarısında Trabzon il merkezinde bulunan ilköğretim okullarının anasınıflarında çalışan 14 öğretmenle yürütülmüştür. Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımının yöntemlerinden biri olan "özel durum çalışması" kullanılmıştır. Öğretmenlerin görüşlerini belirlemek amacıyla "yarı yapılandırılmış görüşme formu" kullanılmıştır. Veri analizi sürecinde "sürekli karşılaştırmalı analiz" tekniği kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar; anasınıfı öğretmenlerinin masalın tanımına ilişkin görüşlerinin farklı olduğu, masal anlatma biçimlerinin ve nedenlerinin benzerlik gösterdiği, çocukların masalların çeşitli özelliklerinden etkilendikleri ve bunda cinsiyet faktörünün etkili olduğu, masalların çocukların gelişimi için önemli olduğu ve ebeveynlerin çocuklarına yaşlarına uygun masallar anlatmalarının yararlı olduğudur.

Anahtar Kelimeler

Anasınıfı, masal, çocuk gelişimi, öğretmen görüşleri.

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate views of pre-school teachers about the effects of tales on child development. The study was carried out in second semester of 2008-2009 academic year with 14 pre-school teachers who work in Trabzon. This study is designed in qualitative research approach in which case study method has been used. "Constant comparative method" that is very common in qualitative research tradition, has been used in the process of data analysis. Results of the study reveal that pre-school teachers describe tales in different ways. In other words there is no common description of tales by teachers. There are similarities in the views of teachers in terms of reasons of telling stories and styles of telling stories in the classroom. It is revealed that children affected by various characteristics of the tales and gender are an effective factor in this. It is also reported that tales are crucial in child development and telling appropriate tales to children by their parents is beneficial for children.

Key Words

Pre-school, tales, child development, teachers' views.

Giriş

Nesir şeklinde ifade edilen halk edebiyatı ürünlerinden biri de masalardır. Masallar genellikle yaşanmamış, yaşanması imkânsız bazı olaylara bağlı olabileceği gibi, yaşanmış ancak sonradan anlatıla anlatıla olağanüstülüklerle bürünmüş bir sözlü edebiyat ürünü olarak ifade edilebilirler (Elçin, 2004; Sakaoğlu, 1999; Yalçın ve Aytaş, 2003).

Masal, genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, çoğunlukla insanların ve Tanrıların başından geçen, olağandışı olayları

anlatan öyküler olarak tanımlanabilir (TDK, 1998:1510). Efe (2005:128)'ye göre ise masallar; özgürlüğün, sonsuzluk arzusunun içimizde aldığı biçimdir. Bu yüzden masal, hayatın en gerçek yanıdır.

İnsanoğlu kendi yaşam gerçeğini, çözüm önerilerini, beklentilerini masal olaylarına ve masal kahramanlarına yükleyerek anlatmış ve asırlardır bu yolla gelecek kuşakları ikaz etmeye, eğitmeye, yaşamın zorluklarına karşı onları donanımlı kılmaya çalışmıştır. Çünkü masal kahramanlarının karşılaştıkla-

* Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, mustafa61@ktu.edu.tr

rı sorunların hemen hepsiyle, yaşamın gerçekleri arasında koşutluk kurulabilir ve o masallardan ait oldukları toplumun yaşam gerçeğine ulaşılabilir (Arıcı, 2009: 36).

Çocukların karşılaştığı ilk edebi tür masaldır. Anlatıma dayalı ve kendine has bir mantığı olan masal, bütün kültürlerde çocuk edebiyatının ilk ve en önemli kaynağı olarak kabul edilmektedir. Masallar gerçek değil, hayal ürünüdür. Gerçeklik masallara dolaylı olarak yansır (Propp, 2001: 141). Çocuk masal yardımıyla hayalden gerçeğe geçer, gerçeği hayalleri ile mukayese ederek somutlaştırır. Böylece kendi hayal dünyası ile anlatılan dünyayı birlikte yaşama fırsatı bulur (Yalçın ve Aytaş, 2003: 60). Masal, çocuğun yaşadığı iç dünyayı en iyi yansıtan araçlardan biri olduğu için, çocukların zevkini okşar. Daha açıkçası, masal çocuğun emrindedir; yanındadır; içindedir ve onun mahdududur. Masal çocuk için bir alışkanlık değil bir ihtiyaçtır (<http://www.ozgurpencere.com>).

Masalların çocuk gelişimine birçok önemli ve değerli katkısı vardır. Masal anlatımı esnasında, bir yandan anlatan kişi ile çocuk arasında iletişim kurulurken diğer yandan da çocuğun bütün zihinsel faaliyetleri harekete geçer. Okuduğu veya dinlediği masallardaki karakterler hakkında hayaller kuran çocuk, olayların gelişimine göre iyiyi ve kötüyü, doğruyu ve yanlış ayırt etmeyi öğrenir (Küçük yazıcı, 2010). Masallarda verilen iletilere bakıldığında bunların en çok insan ilişkileri (arkadaşlık, dostluk, tevazu, yardım etme vb.) üzerine yani psiko-sosyal gelişime yöneliktir. İkinci sırada yer alan iletilerin aile üzerine olduğu, üçüncü sıradakilerinse “zekâ, sağduyu, dikkat” gibi bilişsel ve psikolojik iletiler olduğu görülmektedir (Arıcı, 2009: 36).

Dilin bütün incelikleriyle zenginleş-

tirilmiş masal, çocukların ana dilinin ve hayal gücünün gelişimini sağlayan bir sanat ve eğitim-öğretim aracıdır (Yavuz, 2002: 153). Henüz okuma yazma bilmeyen okul öncesi çağındaki çocukların başlıca fikir ve duygu besinini masallar teşkil eder. Çocuk masal sayesinde insan tiplerini ve çeşitli karakterleri de tanır (Gökşen, 1980: 58). Masallar, çocuğa anadilinin nasıl kullanıldığını ilk öğreten, ona bu dilin türlü hünerlerini, kıvraklığını, zenginliğini, inceliğini ilk gösteren, çocuğu kendi dilini konuşanlara yaklaştıran duyguyu kazandıran temel unsurlardır (Boratav 1992; Vygotsky, 1998). Masallarda insanlığın asırlardan beri yapıp ettiklerinin şifreleri vardır. Bu şifreleri çözmek; bireyin kendini keşfetmesi, yaratıcı düşünce geliştirmesi, olgu ve olaylara farklı açılardan bakabilmeyi öğrenmesi, çocukluğuna dönmesi gibi çok önemli özellikleri ortaya çıkarır (Güleryüz, 2006:198).

Masallarda toplumun her sınıfına ait insanların yan yana bulunarak etkileşim ve iletişim içinde olmaları, çocukların, gerçeği hayalleri ile mukayese ederek somutlaştırmasına yardım eder (Yüksel, 2010). Halk kültürü ve masalları öylesine bereketli bir sahadır ki bu kaynaktan binlerce eser çıkarılması ve bunların işlenilerek çocuğun hem ahlâk hem de sosyal bakımdan eğitiminin sağlanması ve güzelliğin ne olduğunu öğrenmesi mümkündür. Çocuklara verilen soyut öğütler, masallar vasıtasıyla somutlaştığı gibi, masalların fantastik dünyasında güzelleşir (Engünün, 1985:187-188).

Masalların eğitimdeki en önemli görevi, çocuklara sunulan iyi kahraman örnekleriyle onların ruh dünyalarını geliştirmek ve karşılaştıkları problemleri yenerek onları hayata iyi bir şekilde hazırlamaktır (Arıcı, 2008:7). Masalların genellikle mutlu sonla bitmesi, çocuğun

dünyasında olumlu etkiler yaratmaktadır. Çocukların masalları küçük yaştan itibaren adeta ezberler gibi okumaları dil becerilerinin gelişimi açısından da önemlidir. Masallar, çocukların beyinlerinin sağ üst yarısında yer alan hayal, yaratıcılık ve sanatçı yeteneklerine yönelik etkileriyle bilişsel gelişmesine katkı yapmaktadır. Ayrıca masallar, adalet ve dürüstlük düşüncesinin küçük yaşlarda kökleşmesini, yerleşmesini sağladığı için ahlak gelişiminin vazgeçilmez unsurları arasında yer alırlar (Piaget,1976; Yalçın ve Aytaş, 2003). Masalların çocukların gelişimine sağladığı önemli katkılardan bir diğeri de içinden çıktığı toplum ve onun değer yargılarıyla bütünleşmiş bir birey olarak sosyalleşmesini sağlamasıdır. Psikolojik açıdan ise, hayata her zaman umutla bakmayı, istenilen şeylere ulaşmada sabırlı olmayı, kıskançlığın doğurduğu kötü sonuçları, gereksiz korku ve evhamın insanları ne hale düşürdüğünü, dostlukların oluşması için karşılıklı saygı ve sevginin, bağışlayıcılığın, paylaşımın ne kadar önemli olduğunu, bir nevi somut olarak gözlemler (Erikson, 1980; Gökşen, 2009; Katırcıoğlu,1991). Ayrıca çocukların oyunlarında benimsedikleri masal kahramanları ile özdeşim kurarak erkek ya da kadın olmaları (kızların prenses, erkeklerin kral) kendi cinsiyetlerini tanımlamaları ve sağlıklı cinsiyet algısı kazanmalarını etkiler. Bu bağlamda masallar çocukların hak hukuk olaylarını anlamlandırmasını, şekillendirmesini, hayata olumlu gözle bakabilmesini, kendini ifade edebilmesini ve başkalarına karşı duyarlı olabilmesini sağlar. Masallar, aynı zamanda insanogluna uygarlaşma yönünü buldurmada yeterli eleştiri ve düşünme felsefesini sağlar (Eyupoğlu, 1987: 13).

İsmi ister Keloğlan, ister Harry Potter olsun her dönemde her toplumda

insanı ve insana dair olan her şeyi biraz abartı biraz da hayal gücünün yardımıyla anlatmış olan masallar, hem gelecek nesillerin hayal güçlerinin gelişmesine katkı sağlaması hem de onlara kitap okumayı sevdirmesi açısından çok önemlidirler. (Temel, 2005: 165). Masallar çocukların gelişimine (bilişsel, duygusal, psikolojik, sosyal, dil, ahlak, cinsel) ve eğitimine katkılarının yanında kültürel değerlerin aktarılmasında da önemli roller üstlenmişlerdir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, anasınıfı öğrencilerinin gelişimleri üzerinde masalın etkisini öğretmen görüşleri açısından incelemektir. Bu çalışmada anasınıfı öğretmenlerinin masal hakkındaki algıları, masal anlatma şekilleri ve nedenleri, masal anlatma konusunda ebeveynlere önerileri ile çocukların masalların hangi özelliğinden daha çok etkilendikleri, masalların çocukların gelişimleri üzerindeki etkilerine ilişkin görüşleri incelenmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada son yıllarda sosyal bilimlerde yaygınlaşan nitel araştırma yaklaşımının yöntemlerinden biri olan “özel durum çalışması” kullanılmıştır. Bu yöntemin seçilmesinin temel nedeni katılımcıların uygun düşünce ve algılarının detaylı bir şekilde ortaya çıkarılmaya çalışılmasıdır. Nitel çalışmalar kişilerin görüşlerinin derinlemesine incelenmesi, gerektiğinde kullanılacak en uygun yaklaşım olarak görülmektedir (Bogdan ve Biklen, 1992; Cohen ve Manion, 1994). Bu tip araştırmalarda tanımlayıcı ve açıklayıcı araştırma sorularına cevap aranmaktadır (Maykut ve Morehouse, 1994). Bu çalışmada anasınıfı öğrencilerinin gelişimleri üzerinde masalın etkisini öğretmen görüşleri açısından belirlemek amacıyla “yarı yapılandırılmış görüşme (mülakat) formu” kullanılmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırmaya Trabzon ili merkez ilköğretim okullarının anasınıflarında çalışan 14 okul öncesi öğretmeni katılmıştır. Bu öğretmenler her okuldan bir öğretmen olmak üzere 14 ayrı okuldan seçilmiştir. Katılımcı öğretmenlere ait ön bilgilerle ilgili tablo aşağıda verilmektedir:

Tablo 1. Katılımcılarla İlgili Ön Bilgiler

Katılımcılar	Yaş	Hizmet Yılı	Cinsiyet
Ö1	34	8	K
Ö2	31	7	K
Ö3	26	3	K
Ö4	35	10	K
Ö5	28	5	K
Ö6	28	7	K
Ö7	25	8	K
Ö8	30	9	K
Ö9	24	3	K
Ö10	30	8	K
Ö11	30	10	K
Ö12	27	1	K
Ö13	28	5	K
Ö14	24	5	K

Araştırmanın Veri Analizi

Yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilen veriler ses kayıt cihazıyla kaydedilerek kâğıt üzerine dökülmüştür. Veri analizi sürecinde nitel araştırma metodlarında sıkça başvuru alan “sürekli karşılaştırmalı analiz” kullanılmıştır (Glaser and Strauss, 1967). Bu işlem sürecinde, temellendirilmiş kuram yaklaşımı çerçevesinde, elde edilen veriler incelenerek ve sürekli karşılaştırmalar yapılarak benzer veriler sınıflandırılıp kategoriler elde edilmiştir. Elde edilen bu kategoriler tablolar halinde sunulmuş ve tablolardaki veriler, araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşmelerinde kaydedilen konuşma metinleri ile desteklenmiştir.

Bulgular

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgular altı kategori halinde sunulmaktadır. Bu kategoriler; öğretmenlerin “masal” tanımları, masal anlatma şekilleri, masal anlatma nedenleri, masalın çocukların gelişimi üzerindeki etkileri, çocukların masalın hangi özelliğinden etkilendikleri ve ebeveynlere önerilerine ilişkin görüşlerini incelemeye yöneliktir.

Masalın Tanımı Hakkındaki Görüşler

Çalışmanın araştırma soruları doğrultusunda öncelikli olarak araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerine masalın tanımını kendi cümleleri ile yapmaları için görüşleri sorulmuştur. Öğretmenlerin tanımlarında sıkça kullandıkları ifadelerden yola çıkarak oluşturulan aşağıdaki Tablo 2, öğretmenlerin masal tanımına ilişkin görüşlerini özetlemektedir.

Tablo 2. Öğretmenlerin Tanımlamalarına Göre Masal

Katılımcılar	Uydurma yazılar	Olağandışı Olaylar	Mistik Yazılar	Sürükleyici Yazılar	Çocukların Ufkunu Genişleten Yazılar	Hayal ürünleri
Ö1	√					
Ö2		√				
Ö3		√				
Ö4		√				
Ö5	√					
Ö6		√				
Ö7					√	√
Ö8	√	√				√
Ö9					√	√
Ö10			√			
Ö11						√
Ö12						√
Ö13		√				√
Ö14	√			√		

Tablo 2'den de anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan öğretmenler masalı daha çok olağan dışı (6) ve hayal ürünü (6) olayların ve anlatıldığı yazılar olarak tanımlanmıştır. Bazı öğretmenler ise bu yazıları “uydurma yazılar” olarak tanımlarında kullanmışlardır. Bunların dışında kalan öğretmenler ise masalı tanımlarken onun mistik, sürükleyici ve çocukların ufkunu açan özelliğine dikkat çekmişlerdir. Bu konuda öğretmenlerin görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

Ö1: “Uydurma yazılardır.”

Ö6: “Hayal dünyasında gezinmedir.”

Ö7: “Bana göre masal çocukların ufkunu geliştiren yazılardır.”

Ö10: “Mistik bir şey, başka bir dünya.”

Ö14 “masallar Sonucunda bir mesaj veren sürükleyici yazılardır.”

Görüldüğü üzere öğretmenler masalı daha çok olağandışı ve hayal ürünü olma özellikleri ile tanımlamışlardır. Masallar, bir bölümünde olağanüstü olayları ve kişileri konu edinir. Ama bir bölüm masallar da tamamıyla hayal ürünü, uydurma olmakla beraber olağanüstü değillerdir. Kısaca masal, olağanüstü çeşidinde de gerçekçi çeşidinde de anlatıldığı olayların gerçeğe uyarlık derecesi ne olursa olsun, onların hayal yaratması olduğu izlenimi veren bir anlatı türüdür (Boratav, 2003: 95). Öğretmenler, masalların ikaz etme, eğitime, eğlendirme, eğlendirirken yol gösterme, inandırma iddiası olmayan, her insan tipini içine alan gibi çeşitli özelliklerini ifade etmişlerdir. Bu durumu öğretmenlerin seçtiği masalların özelliklerine ve masalara ilişkin bireysel bakışaçlarıyla açıklayabiliriz. Ayrıca öğretmenlerin deneyimleri, aldıkları eğitim ve yaşam stilleri de bu görüşleri üzerinde etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Öğretmenlerin Masal Anlatma Biçimleri

Araştırma kapsamında, okul öncesi öğretmenlerine sınıflarında masal anlatırken ne tür uygulamalar yaptıkları da sorulmuştur. Diğer bir deyişle anlatım tekniklerinin çeşitlenip çeşitlenmediğini ortaya çıkarmak için masal anlatım biçimleri hakkında görüşleri istenmiştir. Anasınıfı öğretmenleri sınıf atmosferinde masal anlatma etkinliklerinde okuma, canlandırma, seslendirme, kukla oynatma, resim kartlarıyla anlatma ve tamamlama çalışmaları yaptıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin görüşleri Tablo 3'te özetlenmiştir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Masal Anlatma Biçimleri

Katılımlar	Okuma	Tamamlama	Canlandırma	Seslendirme	Kukla	Resim Kartları
Ö1	√	√	√			
Ö2	√	√				
Ö3	√	√	√			
Ö4	√	√	√			√
Ö5	√	√				
Ö6	√	√	√			
Ö7	√	√		√		
Ö8	√	√			√	
Ö9	√	√	√			
Ö10	√	√		√	√	
Ö11	√	√	√			√
Ö12	√	√	√			
Ö13	√	√	√	√		
Ö14						

Yukarıdaki, tablodan da görülebileceği gibi yapılan nitel veri analizi sonuçlarına göre öğretmenlerin tamamına yakını (13 öğretmen) öğrencilerine masalı sunarken öncelikle masalı “doğrudan okuma” ve masalın bir kısmını okuyup öğrencilere “tamamlattırma” yöntemle-

rini tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Bunun dışında en çok kullanılan masal anlatma biçimi ise öğrencilere masala dayalı olarak canlandırmalar yaptırılması dile getirilmiştir. Seslendirme (3), kukla (2) ve resim kartları (2) kullanarak masalın etkililiğini artırma yöntemleri de öğretmenlerin masal anlatırken kullandığı yöntemlerden bazıları olarak belirtilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi masal anlatma biçimlerine yönelik en ilginç cevabı ise Ö14 vermiştir. **Ö14:** “Ben masal anlatmıyorum çünkü gerçek üstü şeyleri onlara anlatıp kafalarını karıştırmak istemiyorum. İleride onun olmadığını görüp hayal kırıklığı yaşayabilirler. Onun yerine karakter geliştirici hikâyeleri tercih ediyorum” şeklinde konu hakkındaki düşüncesini dile getirmiştir. Bu bağlamda bu öğretmenin masalların öğrenciler üzerinde olumsuz sonuçlar doğuracağı şeklinde bir görüşe sahip olduğu görüşü ortaya çıkmaktadır.

Masal anlatma biçimleri ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden bazıları şöyledir:

Ö5: “Önce okuyorum sonra ilgili resimleri gösteriyorum. Bazen de dikkatlerini toplamak ve tamamlama çalışması yapmak için masalı yarıda kesiyorum.”

Ö7: “Kuklalarla anlatıyorum.”

Ö8: “Parmak oyunu ve tekerlemeleri kullanıyorum. Drama yapıyoruz.”

Ö11: “Okuyorum. Resim kartlarını kullanıyorum ve bazı masal filmlerinden yararlanıyorum.”

Ö12: “Okuduktan sonra onların yorumlarını alıyorum.”

Öğretmenlerin öncelikli tercihinin masalı doğrudan öğrencilere okuma olması doğal bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Bir ders aktivitesinde üzerinde çalışılacak bir öğrenme materyali burada eğer “masal” olarak kullanılıyor-

sa, öncelikli olarak masalın içeriğinden öğrencilerin haberdar edilmesi gerekir. Araştırmaya katılan ve derslerinde masal anlatan öğretmenlerin hepsi de bu yöntemden yararlanmışlardır. İkinci olarak masal okunurken masalın yarıda kesilmesi ve devamının öğrencilere tamamlattırma çalışmasının yapılması eğitimsel açıdan birçok amaç içermektedir. Burada okul öncesi öğretmenlerinin, çocukların hayal güçlerini dolayısıyla yaratıcılıklarını, tahmin gücünü, sözel ifade becerilerini, yorum yapma gücünü geliştirme, dikkat toplama gibi pek çok kazanımların gerçekleştirilmesi amacıyla bu yöntemi kullandıkları sonucuna ulaşılabilir. Üçüncü olarak masalın öğrencilere canlandırmalar yoluyla aktarım biçimi öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Özellikle Ö8 masal etkinliklerinde “drama” tekniğinden yararlandığını ifade etmiştir. Bilindiği gibi drama günümüzde okul öncesi eğitimden başlayarak üniversite ve lisansüstü eğitime kadar bütün eğitim kademelerinde kullanılan öğretim tekniklerinden biridir. Dramada gerçek dünya ile kurgusal dünya arasında bir etkileşim vardır. Katılımcı tarafından drama, gerçekmiş gibi duyumsanmakta ve katılımcıya gerçek duygular yaşatılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, dramada gerçekle kurgu iç içedir. Katılımcılar gerçeğin içinden kurgusal durumların içine girip çıkmaktadırlar (Okvuran, 2001; aktaran: Akyol, 2010:3). Drama çalışmalarına katılan bireyler, drama sürecinde durumları, olayları, ilişkileri keşfederek öğrenmektedirler. Bu nedenle drama çocukların kendilerinde var olan yaratıcılıklarının gelişimini desteklemekte, hayal güçlerini geliştirmekte, gelişimsel özelliklerine ilişkin beceriler kazandırarak çok yönlü gelişim göstermelerine olanak vermektedir (Akyol, 2010: s:4). Bu açıdan bakıldığında araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin masal etkinliklerinde canlandırma ve drama kullanmaları çocukların sosyal, bilişsel gelişimlerine

oldukça katkı sağlamaktadır sonucuna ulaşılabilir.

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Masal Anlatma Nedenleri

Çalışmanın derinleştirme aşamasında, araştırmaya katılan öğretmenlere okul içi eğitim öğretim etkinliklerinde masallardan neden yararlandıkları konusunda da görüşleri sorulmuştur. Öğretmenler ders aktivitelerinde masaldan yararlanmanın başlıca nedenlerini şöyle belirtmişlerdir: İş gereği olması, çocuğun dünyasına inebilme, masalların dikkat çekici, ders verici, olumlu davranış kazandırıcı nitelikte olmaları, çocukların gelişim alanlarına yönelik olumlu etkileri olması. Bu soruya yönelik elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

Tablo 4. Öğretmenlerin Masal Anlatma Nedenleri

Katılımcılar	İş gereği	Çocuğun Dünyasına İnmek	Ders Verici Olması	Dikkat Çekmek	Olumlu Davranış Kazandırmak	Çocuğun Gelişimi İçin
Ö1	√					√
Ö2				√		
Ö3						√
Ö4		√				
Ö5			√			
Ö6				√		
Ö7					√	√
Ö8	√			√		
Ö9					√	
Ö10					√	
Ö11			√			
Ö12		√				
Ö13					√	√
Ö14						

Tabloda görüldüğü üzere araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinden dördü masal aracılığıyla öğrencilerde olumlu davranış değişimi sağlamanın kolay olduğu yönünde görüş bil-

dirmişlerdir. Bunu takiben üç öğretmen ise masalı daha çok çocukların dağılan dikkatlerini ve ilgilerini toplamak amacıyla kullandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca masalların içeriğinin ders verici nitelikte olması da öğrencilere olumlu tutum ve davranışlar kazandırmak adına kullanma nedenlerinden biri olarak vurgulanmıştır. Yapılan mülakatta bazı öğretmenlerin bu konu ile ilgili görüşleri şöyledir:

Ö5: “Masalları, öğrenciler için ders verici ve eğlendirici olduğundan anlatıyorum.”

Ö6: “Çünkü o yaştaki çocuklar hayal dünyasında yaşadıkları için masallar dikkatlerini çekmektedir.”

Ö1: “İşim gereği anlatmak durumundayım.”

Ö9: “Çocuklara bazı olumlu davranışları kazandırmak masallarla daha kolay olmaktadır. Ayrıca onların iç dünyasına inip onları daha yakından tanımamızı sağlamaktadır.”

Ö10: “Masallar ders verici olduğu için çocuklar bunlardan etkilenmekte, kendilerini onların yerine koymaktadırlar. Bundan sonra kendilerini işe yarar hissetmekte ve özgüven kazanmaktadırlar.”

Çocukların hayal dünyalarına hitap eden masalların eğitimde de önemli bir yere sahip olduğu yukarıdaki öğretmen görüşlerinden de anlaşılmaktadır. Görüldüğü üzere öğretmenlerin masalın çocukların psiko-sosyal gelişimlerine katkıda bulunduğunu, özellikle eğitimin tanımında da yer alan istendik davranışların kazandırılmasında etkili bir yol olduğunu belirtmeleri masalların eğitimsel önemini de ortaya çıkarmaktadır. Özellikle okul öncesi çağındaki çocukların bir şeye odaklanma veya dikkatlerini sürdürme sürelerinin çok sınırlı olduğu düşünüldüğünde masalın burada dikkat çekici bir öğretim materyal olarak kullanılması oldukça doğru bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradan

yola çıkarak araştırmaya katılan çoğu öğretmenin masalın pedagojik boyutları rolü hakkında önemli fikirlere sahip oldukları sonucuna ulaşılabilir.

Masalların Çocukların Gelişimlerine Katkıları

Önceki bölümde sunulan bulgulara paralel olarak, okul öncesi öğretmenlerine masalın çocukların gelişimlerine ne tür katkılar sağladığı yönünde daha derinlemesine açıklamalar yapmaları istenmiştir. Bu noktada öğretmenlerin masalın çocuklar üzerindeki gelişimsel katkıları hakkında ne tür bilgi ve görüşlere sahip olduğunun ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu konu ile ilgili yapılan mülakat analizlerine göre öğretmenler masalın çocuk gelişimine katkıları konusundaki görüşlerini oldukça geniş yelpazede dile getirmişlerdir. Tablo 5'te sunulduğu gibi araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenleri masalların çocukların dil, duygusal, psiko-sosyal ve bilişsel gelişimleri üzerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 5'te görülebileceği gibi araştırmaya katılan öğretmenler, masalların çocuk gelişimine katkıları hakkında önemli bilgiler vermişlerdir. Öğretmenlere göre masallar:

- Çocukların hayal güçlerini geliştirmelerine (7),
- Dil gelişimine (7),
- Yaratıcılıklarını geliştirmelerine (5),
- Kendini ifade etme becerilerini geliştirmelerine (4),
- Liderlik özelliklerinin gelişimine (4),
- Sorumluluk alma duygularının gelişimine (4),
- İyiliksever kişilik geliştirmelerine (4),
- Öz güven gelişimine (4) ve
- Arkadaşlık ilişkilerini geliştirmelerine (3) katkıda bulunmaktadır.

Tablo 5. Masalların Çocukların Gelişimlerine Katkıları

Katılımcılar	Dil gelişimi	Arkadaş ilişkileri	Kendini ifade edebilme	Liderlik	Sorumluluk alma	İyiliksever olma	Yaratıcı olma	Hayal gücünü geliştirme	Özgüven
Ö1			√		√		√		
Ö2	√	√							√
Ö3				√				√	√
Ö4	√					√		√	
Ö5	√					√			
Ö6			√					√	√
Ö7	√		√				√	√	
Ö8		√		√				√	
Ö9	√			√	√		√		
Ö10					√		√	√	
Ö11	√				√	√			
Ö12			√			√			√
Ö13	√	√						√	
Ö14				√			√		

Elbette ki öğretmenler masalın katkılarını eğer derslerinde masaldan yararlanıyorlar ise daha iyi gözlemleyeceklerdir. Mülakat sırasında kendilerine yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar incelendiğinde okul öncesi öğretmenlerinin öğrencilerine anlattıkları masalların dönütlerini kendi gözlemleri yoluyla edindikleri görülmektedir. Öğretmenlerden bazıları masalların çocuk gelişime katkılarını şu şekilde dile getirmişlerdir:

Arkadaş ilişkileri ve sorumluluk alma hakkında Ö1: “Çocukların arkadaş ilişkilerini geliştiriyor, kendini ifade etme, sorumluluk alma, paylaşma davranışları geliştiriyor yani sosyal ilişkilerini geliştiriyor. Ayrıca çocuklar kendilerini o karakterlerin yerine koyarak empati kurmayı öğreniyorlar” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Ö3 ise masalların kendini ifade etme becerilerini geliştirdiğini şu sözleriyle oraya koymaktadır: “Masallar sayesinde çocuklar kendilerini daha iyi ifade edebilmekte ve grup içerisinde daha girişken olabilmektedirler. Ayrıca

çocukların mantık yürütme becerileri de gelişmektedir.”

Masalların dil gelişimi üzerine etkilerini ise Ö7 konuşmasında net olarak vurgulamıştır. Bu konuda Ö7: *Masallar özellikle çocukların dil gelişimleri üzerinde etkili olmaktadır. Çocuklar masallar sayesinde kelime dağarcıklarını geliştirip düzgün cümle yapıları kurabiliyorlar. Dil gelişimi iyi olunca da öğrenciler kendilerini daha iyi ifade ediyorlar. Ayrıca masallar çocukların bir şeyleri daha iyi ifade etmelerini sağlıyor*” şeklinde görüş bildirmiştir.

Masalların çocukların hayal güçlerini geliştirdiğine dair ise Ö13 kayda değer görüşler ortaya koymuştur. Ö13 bu konuda: *“Tabii ki masallar çocukların dünyasında çok önemlidir. Masalsız çocuk düşünmüyorum. Çünkü çocuklar kendi oyunlarında çoğunlukla hayal güçlerini kullanıyorlar. Masallar bu güçlerinin daha da artmasına neden oluyor. Masallar sayesinde çocuklar daha yaratıcı oyunlar oynuyorlar. Ben çocukları gözlemlediğimde masal ürünü karakterlerden yararlandıklarını görüyorum.”*

Burada görüldüğü üzere, çalışmanın giriş bölümünde sunulan literatür bilgileriyle öğretmenlerin görüşlerinin önemli derecede örtüştüğü söylenebilir. Bu alanda çalışmalar yapan uzmanların ve bu araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerine göre masallar, çocukların özellikle dil, psiko-sosyal kişilik gelişimi ve yaratıcı düşünme becerilerinin gelişime çok önemli katkılar yapmaktadır. Öğrenme-öğretme aktivitelerinde masallardan yararlanan öğretmenler, masalların çocukların çeşitli yönlerden gelişimlerine etkilerini doğrudan gözlemleyebilmektedirler. Fakat masalların kural (ahlak) ve cinsiyet gelişimleri üzerinde etkileri öğretmenler tarafından ifade edilmemiştir. Bu durumda öğretmenlerin masalların çocuk gelişiminde daha çok sosyal beceri ve dil gelişimini değerlendirdiklerini söyleyebiliriz.

Masalların Etkileyici Özellikleri

Çalışmaya katılan öğretmenlerin görüşlerine göre çocuklar, masalların en çok kahramanlarından ve doğaüstü güçlerinden etkilenmektedirler. Öğretmenler, bunların yanında çocukları, masalların içerdiği mesajın, anlatım biçiminin, dilinin ve üslubunun da etkilediğini belirtmişlerdir. Tablo 6 bu konudaki bulguları özetlemektedir:

Tablo 6. Masalların Etkileyici Özellikleri

Katılımcılar	Kahraman	Doğa Üstü Güçler	İçerdiği Mesaj	Dili ve Üslubu	Anlatım Biçimi
Ö1	√	√		√	
Ö2	√				√
Ö3	√	√			
Ö4	√	√			
Ö5	√			√	
Ö6	√	√	√		
Ö7	√			√	
Ö8	√	√			
Ö9	√		√		
Ö10	√	√			√
Ö11	√	√	√		
Ö12	√	√			
Ö13	√	√			
Ö14					

Tabloda da görülebileceği gibi öğretmenlerin çoğunluğu masal dinlerken öğrencilerin en çok masalın karakterlerinden özellikle de masalın kahramanlarından (13 öğretmen) çok etkilendiklerini dile getirmişlerdir. Bunun yanında 9 öğretmen de masalda geçen doğaüstü olayların ve doğaüstü güçlere sahip karakterlerin çocukların dikkatlerini son derece cezp ettiği belirtmişlerdir. Öğretmen görüşlerine göre çocuklar masal kahramanlarıyla kendilerini bir anlamda özdeşleştirmektedirler. Şöyle ki Ö11: *“Çocuklar genellikle karakterlerden etkilenmektedirler. Erkekler ‘güçlü’, kızlar ise daha çok ‘prenses’ olmaktan etkileniyorlar”* şeklinde, Ö1 ise *“Erkekler aslanlarla*

özdeşleşiyor, kızlar da daha çok çalışkan olmaktan hoşlanıyorlar” şeklinde görüşlerini dile getirmiştir. Görüldüğü gibi burada iki boyut ortaya çıkmaktadır: İlk olarak çocukların kendilerini ‘kral’, ‘güçlü’, ‘aslan’, ‘prenses’ gibi karakterler yerine koyması oyunlarında onlar gibi düşünüp, onlar gibi hareket etmeleri “empati” duygusu ile ilgilidir. Buradan masalın çocukların empati duygularının gelişimi ile ilişkili olduğu sonucuna varılabilir. İkinci olarak ise Ö11’in belirttiği gibi masallar çocuklarda cinsiyet kavramının gelişimine de etki etmektedir. Çocukların oyunlarında benimsedikleri masal kahramanlarının erkek ya da kadın olmaları kendi cinsiyetlerini tanımlamalarına ve gelecek yıllarda bunu sürdürmelerine beklide temel atmaktadır.

Ebeveynlere Öneriler

Araştırmanın sonunda ise katılımcı öğretmenlere masal konusunda ailelere ne tür öneriler sunabilecekleri sorusu yöneltilmiştir. Bu konuda, katılımcı öğretmenler masalın çocuğun ruhsal dünyası açısından önemine dikkat çekerek, okul dışı zamanlarda çocuklara mutlaka masal okunması, anlatılması gerektiğini önemle vurgulamışlardır. Özellikle öğretmenler her akşam yatmadan önce okunan masalların çocukların dil gelişiminde, çocuğun aile bireyleri ile olan iletişimlerinin güçlenmesinde kendini ifade edebilmesinde çok önemli bir role sahip olduğunu dile getirmişlerdir. Bu konuda öğretmenlerin bazılarının ailelere yönelik sunduğu öneriler şöyledir:

Ö3: “Aileler çocuklara akşamları masal okuyabilirler fakat çocukların çok fazla hayal dünyasına dalmalarına izin vermemelidirler.”

Ö4: “Aileler çocuklarına sıklıkla kitap okumalı ve kitap hakkında onların yorumlarını almalıdırlar.”

Ö7: “Ailelerin çocuklarıyla vakit geçirmeleri gerekir.”

Ö10: “Aileler bizim okulda kullandığımız metotları kullanarak çocuklarına masal anlatabilirler.”

Ö11: “Aileler çocuklarına masal anlatmalıdırlar. Ayrıca çocukların da masal anlatmalarına izin vermelidirler. Çocuklardan bir gün içerisinde yaşadıklarını masallaştırıp anlatmalarını isteyebilirler. Böylece hem günün muhasebesi yapılır hem de çocuğun gelişimine katkı sağlar.”

Ö14: “Masal seçimi konusunda ailelere sihir, büyü vb. içeren masalları önermiyorum. Daha gerçekçi masallar seçmeler.”

Bir okul öncesi kurumuna devam eden bir çocuk yine günlük zamanının bir kısmını okulda geçirse bile geri kalan daha büyük bir zaman diliminde ev ortamında ailesiyle birlikte. Bu nedenle okula giden öğrencilerin okulda masal dinleme şansları anasınıfına gidemeyen öğrencilere göre daha yüksektir. Ancak okuldaki etkinlikler sadece masal anlatmaya dayalı değildir ve masal etkinliği dışında birçok etkinlikler yapılmaktadır. Okuldaki süre zarfında çocuklar masal etkinliğiyle kısa süreli olarak karşılaşmaktadırlar. Kısaca okuldaki masal etkinliği çocuk için doyurucu olmayabilir. Bundan dolayı ailelerin okul dışı zamanlarda da çocuklarıyla yakından ilgilenerek onlara masal anlatması ve bu ihtiyaçlarını gidermeleri gerekir. Bilindiği gibi ebeveynlerin çocuklarının dil ve psiko-sosyal kişilik gelişimlerinde önemli rolleri ve etkileri vardır. Masalları bu gelişim öğelerine katkı yapacağı bilinciyle ailelerin çocuklarına masal anlatması okuldaki faaliyetlerine paralel olarak destekleyici bir unsur olacaktır. Böylelikle çocuk hem sosyal yönden hem de akademik başarılı olacaktır.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada masalların çocuk gelişimindeki etkilerinin öğretmenlerin bakış açılarıyla değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma bulgularına göre öğretmenler masalın tanımına ilişkin farklı görüşler belirtmişlerdir. Bunun nedeni olarak öğretmenlerin kendi öznal dünyalarında masalları algılama biçimi, lisans eğitiminde çocuk edebiyatı ile aldığı ders-

lerin ve okuduğu kaynakların etkisi gösterilebilir.

Öğretmenlerin sınıf atmosferinde masal anlatırken benzer yöntemleri kullandıkları tespit edilmiştir. Öğretmenler masal anlatma etkinliklerinde daha çok uygun ses tonu ile okuma, tamamlama, canlandırma başta olmak üzere seslendirme, kukla oynatma ve resim kartlarıyla anlatma yöntemlerini kullandıklarını ifade etmişlerdir. Masallar daha çok sözlü çocuk edebiyatı ürünü oldukları için anlatımlarında belli özelliklerin olması gerekir. Masal anlatırken canlandırma, sözcüklerin seçimi, beden dilinin kullanımı, konuşma akışına göre tonlama ve vurgulamanın yapılması çok önemlidir (Gülyüz, 2006; Yalçın ve Aytaş, 2003). Ayrıca öğretmenlerin masal anlatırken tamamlama etkinlikleri yapmaları çocukların duygularını ifade etmelerine, dil gelişimlerine ve hayal güçlerinin gelişimine olumlu yönde etki etmektedir. Bu açıdan öğretmenlerin masal anlatma yöntemleri literatürle benzerlik göstermektedir.

Bir öğretmen (Ö14) çocuklara masal anlatmadığını ifade etmiştir. Bunun nedenini şöyle ifade etmiştir: “Ben masal anlatmıyorum çünkü gerçek üstü şeyleri onlara anlatıp kafalarını karıştırmak istemiyorum. İleride onun olmadığını görüp hayal kırıklığı yaşayabilirler. Onun yerine karakter geliştirici hikâyeleri tercih ediyorum.” Öğretmenin bu görüşü, pozitivist anlayışın eğitim alanında da etkisini sürdürdüğü dönemlerde, masalların olağanüstülüklerinin çocukların eğitimini olumsuz etkileyeceği, çocukların daha çok gerçekçi öykülerle eğitilmesi görüşü ile benzerlik göstermektedir. Ancak yapılan araştırmalar göstermiştir ki hiç olağanüstü masal dinlememiş çocuklarda da masal ve halk öykülerindeki gibi olağanüstülüklerle dayanan öykü anlatma becerileri vardır (Yalçın ve Aytaş, 2003:60).

Öğretmenler masal anlatmalarının nedenleri olarak, masalların çocukların gelişimlerini, olumlu davranış kazanmalarını etkilemeleri ve masal yoluyla çocuk-

ların dünyasına inebilmeyi göstermişlerdir. Öğretmenlerin belirttikleri nedenler ile literatürde masalın çocuklar üzerinde gösterdiği etkiler paralellik göstermektedir (Arıcı, 2008; Gülyüz, 2006; Gökşen, 1980). Öğretmenler masal anlatmalarının nedenlerinden biri olarak da masal anlatmanın işlerinin bir boyutunu oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Bu nedenlerinin anasınıfı müfredatından kaynaklanabileceğini belirtebiliriz. Öğretmenlerin masal anlatma nedenlerinin literatürdeki bilgi ve araştırmalarla benzerlik göstermesi, öğretmenlerin yaptıkları faaliyetlerin bilincinde olduklarından ve bu konuda yeterli bilgi birikimlerinin olmasından kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Öğretmenler, çocukların masalların kahramanlarından etkilendiklerini belirtirken etkilenmenin cinsiyet faktörüne göre de farklılık gösterdiğini, erkeklerin “güçlü”, kızların ise daha çok “prenses” gibi karakterlerden etkilendiklerini dile getirmişlerdir. Bu bağlamda masal kahramanlarının çocukların cinsiyetlerine göre yatak örtüsü, terlik, çanta, ayakkabı gibi kullandıkları birçok eşyayı süslediğini ve bunların ticari bir sektör oluşturduğunu bilinmektedir (Yalçın ve Aytaş, 2003: 64). Ayrıca öğretmenler, çocukların masalların doğaüstü güçlerinden, içerisinden ve üslubundan da etkilendiklerini belirtmişlerdir. Çocukların doğaüstü güçlerden etkilenmeleri, onların masallar yardımıyla hayalden gerçeğe geçerek, gerçeği hayalleri ile mukayese ederek somutlaştırmasını sağlamıştır (Yalçın ve Aytaş, 2003: 60). Öğretmenler; masalların içerdiği mesajın anlatım biçiminin ve üslubunun da çocukları etkilediğini belirtmişlerdir (Arıcı, 2008; Gülyüz, 2006; Gökşen, 2009). Öğretmenlerin bu görüşleri ile literatür bilgileri arasında paralellik olduğunu söyleyebiliriz.

Genellikle bütün öğretmenler ebeveynlerin çocuklarına yatmadan önce masal okumaları gerektiği üzerinde durmuşlardır. Her akşam yatmadan önce okunan masalların çocukların dil gelişiminde ve

kelime dağarcıklarının gelişmesinde çok önemli olduklarını vurgulamaktadırlar. Bir öğretmen (Ö14) “Masal seçimi konusunda ailelere sihir, büyü vb. içeren masalları önermiyorum. Daha gerçekçi hikâyeler seçmeliler” biçiminde öneride bulunmuştur. Öğretmenin bu önerisi ile daha önce belirtilen çocuklara masal anlatmaması konusundaki tutumu arasında tutarlılık olduğu söylenebilir.

Araştırmannın temel amacı olan masalların çocukların gelişimi üzerindeki etkisi konusunda anasınıflı öğretmenlerinin görüşleri; masalların çocukların dil, duygusal, psikososyal, ahlak ve bilişsel gelişimleri üzerinde etkili olduğu yönündedir. Öğretmenlerin bu görüşleri masalların, çocukların sağlıklı gelişimleri için fizyolojik ve sevgi ihtiyaçlarının karşılanmasından sonra üzerinde durulması gereken en önemli ihtiyaçlarından biri olduğu yönündedir. Öğretmenlerin bu görüşleri ile bu konuda daha önce yapılan çeşitli araştırmalar benzerlik göstermektedir (Arıcı, 2008; Boratav 1992; Engünün, 1985; Güleriyüz, 2006; Gökşen, 1980; Gökşen, 2009; Katırcıoğlu, 1991; Temel, 2005; Yalçın ve Aytas, 2003).

Sonuç olarak masallar çocukların gelişimleri üzerinde etkili olan bir kaynaktır. Masallar, çocukların sosyal beceri kazanmalarında ve sosyalleşme sürecinde “kendi” ve “diğeri” arasında sağlıklı etkileşimde bulunmalarına önemli katkıları sağlarlar. Ayrıca masallar toplumun kültürel değerlerini kuşaktan kuşağa aktarma görevini de üstlenen sözlü halk edebiyatı eserleridir. Bu önemli etkilerinden dolayı çocukların gelişim sürecinde masallara yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akyol, Ayşe Köksal. “Drama ve Dramanın Önemi”, http://www.tebd.gazi.edu.tr/arsiv/2003_cilt1/sayi_2/179-192.PDF, Erişim Tarihi: 12 Nisan 2010.
- Arıcı, Ali Fuat. “Masalların Çocuk Edebiyatında Kullanımı”, *Çocuk-çocuk Dergisi*, Sayı:87, 35-38.
- Arıcı, Ali Fuat. “Eğitimde Masalın Yeri”, *İlköğretim Dergisi*, Sayı: 17, 6-9.

- Bogdan, R. C. ve Biklen, S. K. *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods*, London: Allyn & Bacton, 1992.
- Boratav, Pertev Naili. *Zaman Zaman İçinde*. İstanbul: Adam Yayınları, 1992.
- Boratav, Pertev Naili. *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Koç Kültür Sanat, 2003.
- Cohen, L. ve Manion, L. *Research Methods in Education*. (forth edition). London & New York: Routledge, 1994.
- Efe, Ahmet. “Ninni ve Masalların Dünyasında Çocuk”, *Hece Dergisi*, Çocuk ve Edebiyat Özel Sayısı, Sayı: 104-105, 128-131.
- Elçin, Şükrü. *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2004.
- Engünün, İnci. “Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış”, *Türk Dili*, Sayı:400, 187-188.
- Erikson, Erik. *Identity and Life Cycle*. New York: Norton, 1980.
- Eyupoglu, İsmet Zeki. *Anadolu İnançları- Anadolu Mitolojisi*. İstanbul: Geçit Kitabevi, 1987.
- Glaser, B. ve Strauss, A. *Discovery of grounded theory*. Chicago: Adline, 1967.
- Gökşen, Enver Naci. *Örneklemlerle Çocuk Edebiyatımız*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1980.
- Gökşen, Cengiz. “Masalların Eğitim Yöntem ve Teknik Açısından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Deneme”, *Eğitim Dergisi*, Sayı: 22.
- Güleriyüz, Hasan. *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2006.
- Kantarcıoğlu, Selçuk. *Eğitimde Masalın Yeri*. Ankara: Mili Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1991.
- Küçükyaşıcı, Gökçe. “Masallar ve Çocuk Gelişimine Etkileri”, <http://www.e-dadi.com/makale-136-masallar-ve-cocuk-gelisimine-etkileri.html>. Erişim Tarihi, 20 Mayıs 2010.
- Maykut, P. & Morehouse, R. *Beginning qualitative Research: A philosophical and practical guide*, London & Bristol: The Falmer Pres, 1994.
- Piaget, Jean. *Das Moralisch Urteil Beim Kinde*. Frankfurt aM: Suhrkamp, 1976.
- Propp, Vladimir. *Masalın Biçimbilimi*. (Çev. Mehmet Rifat-Sema Rifat). İstanbul: Om Yayınları, 2001.
- Sakoğlu, Saim. *Masal Araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1999.
- TDK. *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1998.
- Temel, Hale. “Harry Potter ve Masal”, *Hece Dergisi*, Çocuk ve Edebiyat Özel Sayısı, Sayı: 104-105, 162-165.
- Vygotsky, Lev. *Düşünce ve Dil*. (Çev. Semih Koray) İstanbul: Kaynak Yayınları, 1998.
- Yalçın, Alemdar-Gyasettin Aytas. *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2003.
- Yavuz, Muhsine Helimoğlu. *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002.
- Yüksel, Gülşah. “Keloglan Masallarında Göç”, *Halk Kültüründe Göç Uluslararası Sempozyumu*. Balıkesir Üniversitesi, 28-30 Mayıs 2010, Balıkesir.
- <http://www.ozgurpencere.com/tr/mods.php?go=Articles&p=wa8aid=140>. Erişim Tarihi, 28 Nisan 2010.